

УДК 368.914

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО СТРАХОВОГО ВНЕСКУ НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

В. Зеленко

Львівський національний університет імені Івана Франка

У даній статті автором розглянуто необхідність реформування системи соціального захисту населення України. На основі аналізу теоретичного та практичного матеріалів обґрунтовується необхідність об'єднання роботи фондів соціального страхування та запровадження єдиного страхового внеску.

Ключові слова: соціальне страхування, система соціального захисту, страхові внески, реформа.

Проблема соціального забезпечення є актуальною для всіх країн світу. Демографічні та економічні процеси зумовлюють необхідність реформування систем соціального захисту. Україна не є винятком у цьому питанні. Завдяки прийняттю Концепції соціального забезпечення населення України (1993 р.) та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (1998 р.) став можливим перехід від бюджетного до страхового механізму фінансування певних напрямів соціальних видатків, створення нових механізмів управління коштами соціального страхування на основі паритетності представників від застрахованих осіб, роботодавців і держави [1, С.121].

У зв'язку з цим метою даної статті є дослідження напрямів і перспектив вдосконалення системи соціального захисту населення в Україні.

Дослідженням процесів реформування системи соціального захисту населення займаються такі вітчизняні науковці: В. Мортиков, В. Шумський, В. Діхтерьова, О.Мельник, М.Шаповал, О.Коцюба, В.Ніколаєнко, Ю.Резникова.

Майже всі положення Основ законодавства виконані, система соцстраху, що дісталася нам у спадок від радянських часів, реформована, соціальне забезпечення замінено більш ефективним та стабільним соціальним страхуванням. Поки що широко не запроваджене медичне страхування. Проте, це лише справа часу.

Однак, практична реалізація вищезазначених законодавчих актів засвідчила, що соціальний захист через механізм соціального страхування зумовлює системні зміни. Йдеться, насамперед, про саму організацію роботи фондів соціального страхування.

Багатьма науковцями підкреслюється недоцільність та неефективність існування такої кількості самостійних структур, що спрямовані на забезпечення добробуту населення та ще й мають фактично фіскальні функції. Викликає зауваження також існування великого управлінського апарату наведених фондів (маються на увазі три фонди соціального страхування та Пенсійний фонд України). Але головною причиною наступного етапу реформування системи соціального страхування є все ж таки необхідність оптимізації системи сплати страхових внесків, уніфікації порядку стягнення заборгованості та звітування платників.

Останнім часом в нашій державі цій проблемі приділяється багато уваги, що проявляється в розробці законопроектів: "Про єдиний соціальний внесок та адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску", "Про єдину систему збору та обліку внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування ". Між фондами соціального страхування та ПФУ ведеться постійна співпраця

Замість діючої системи адміністрування страхових внесків на соціальне страхування, яке передбачає їх сплату роботодавцями до окремих фондів за різними ставками, пропонується запровадити механізм сплати єдиного консолідованого страхового внеску, адміністрування якого буде здійснювати єдина установа.

У світовій практиці ця проблема вирішується шляхом передачі права на збір страхових внесків податковій або іншій структурі з можливим введенням єдиного соціального податку. Наприклад, у Російській Федерації запроваджено такий податок, який надходить до федерального бюджету.

Передбачається консолідувати подібні для усіх фондів функції в окремому підрозділі Пенсійного фонду, а саме: збору страхових внесків, їх обліку (що включає постановку на облік страхувальників, контроль надходжень страхових внесків, прийом відповідної звітності), контролю за повнотою та своєчасністю сплати цього внеску, а також стягнення заборгованості зі сплати єдиного соціального внеску. Функції, пов'язані з формуванням страхових коштів для усієї системи соціального страхування, передбачається покласти на окремий підрозділ Пенсійного фонду України тому, що в органах Пенсійного фонду створена організаційна, кадрова, програмно-технічна інфраструктура та централізована база даних із 26 млн. персональних справ застрахованих осіб, що в даний час використовується для визначення права на виплати з Пенсійного фонду та їх розміру, яка включає в повному обсязі всіх фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати внески й до інших фондів. Тому створення єдиного реєстру застрахованих осіб потребує найменших витрат для модернізації інформаційних технологій [2, С. 17].

У зв'язку з цим, а також враховуючи найбільшу у порівнянні з іншими фондами чисельність працівників, які займаються забезпеченням надходження доходів, структурна реорганізація Пенсійного фонду України у зв'язку із впровадженням єдиної системи збору потребує найменшого фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Зазначений підрозділ Пенсійного фонду забезпечуватиме формування та ведення Державного реєстру соціального страхування, який використовуватиметься фондами оціального страхування. Цей реєстр включатиме інформаційну систему відомостей проплатників єдиного соціального внеску та про застрахованих осіб. Забезпечується єдиний порядок планування доходної частини бюджетів фондів.

Зокрема, передбачається:

- створення єдиної бази для нарахування внесків, введення однакового звітнього періоду, єдиної форми звітності;
- запровадження в Україні сплати єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, який сплачуватиметься одним платіжним дорученням.

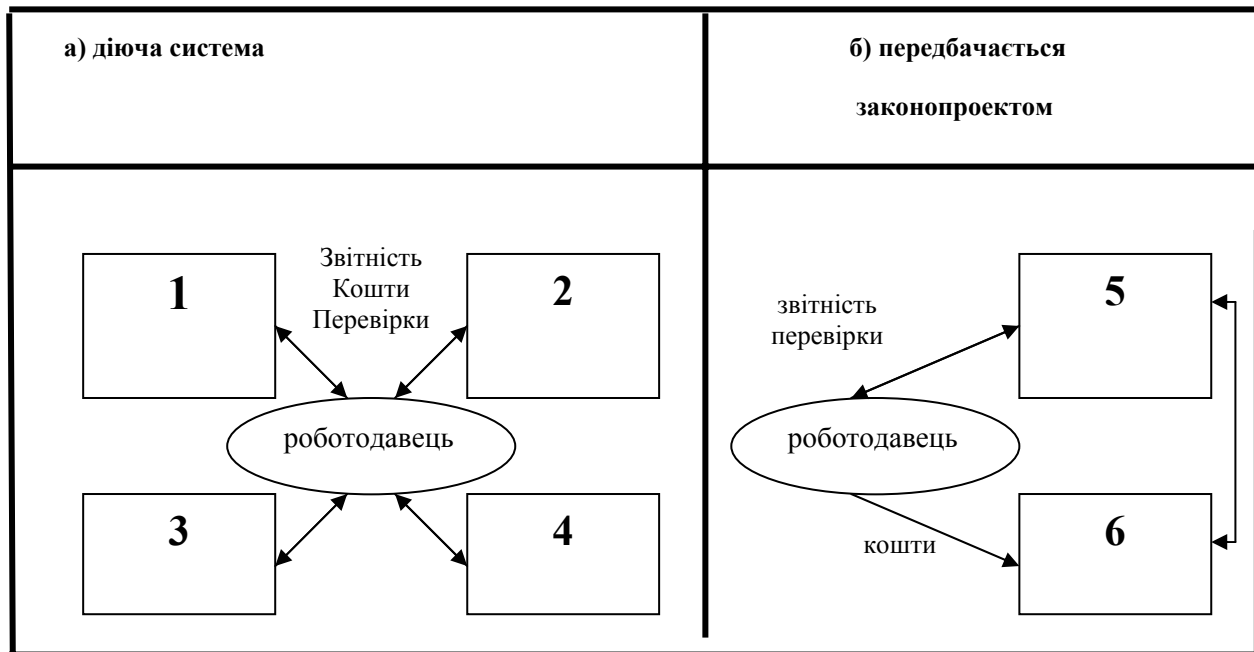
Це дасть можливість забезпечити персоніфікацію сплати внесків за всіма видами соціального страхування.

Максимальну величину заробітної плати, з якої справлятиметься єдиний соціальний внесок, пропонується встановити на рівні десяти розмірів прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб. Здаватиметься один звіт про сплату єдиного соціального внеску і відповідно уповноважена установа здійснюватиме контрольні перевірки.

Зараз роботодавець нараховує та веде облік зі сплати внесків за кожним видом страхування, подає звітність до кожного з чотирьох фондів, перевіряється кожним з ним окремо.

Якщо буде запроваджено сплату єдиного соціального внеску, то значно зменшиться навантаження на роботодавця, пов'язане з адмініструванням сплати страхових внесків (див. рис 1).

За розрахунками експертів загальна економія у роботодавців у зв'язку з новим порядком адміністрування страхових внесків становитиме 800 млн. грн. на рік.

1 – Пенсійний фонд України

2 – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

3 – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків

4 – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

6 – Державне казначейство

Роботодавець:

- реєструється в 4-х фондах; подає звітність і перевіряється

- нараховує внески та веде облік зі сплати одним фондом;

внесків за кожним видом страхування;

- подає 4 платіжних доручення;

- подає звітність до кожного з 4-х фондів;

- перевіряється кожним фондом окремо.

Роботодавець:

подає одне платіжне доручення

Рис. 1. Порядок сплати страхових внесків роботодавцем.

Розподіл єдиного соціального внеску без акумуляції коштів здійснюватиметься Державним казначейством України у визначених законом пропорціях на рахунки фондів соціального страхування (див. рис. 2).

Суми страхових внесків поступатимуть на спеціальні рахунки, які будуть кодифіковані за платниками залежно від класу професійного ризику виробництва та від особливості сплати внеску за окремими платниками. В автоматизованому режимі Держказначейство розподілятиме кошти за видами страхування і на наступний день вони надійдуть до централізованих рахунків вищеназваних фондів.

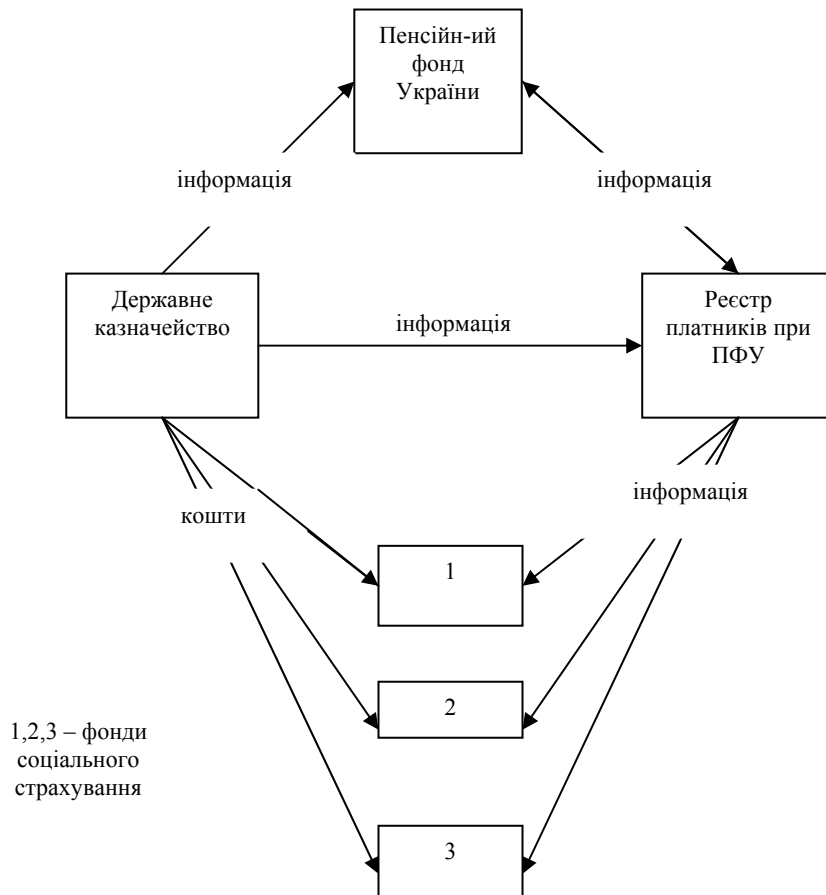

Рис. 2 Фінансові та інформаційні потоки між фондами соціального страхування після реформування [5, С. 123].

За основу визначення об'єкту для нарахування єдиного соціального внеску доцільно взяти базу для справляння страхових внесків до Пенсійного фонду. Об'єкт для нарахування єдиного соціального внеску буде єдиним для усіх фондів соціального страхування та однаковим для роботодавців і фізичних осіб.

Пропорції розподілу внеску між видами соціального страхування за результатами актуарних розрахунків за поданням КМУ встановлюватимуться ВР України через прийняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Фонди соціального страхування не ліквідовуються і продовжують виконувати визначені законодавством функції, крім збирання страхових внесків.

Механізм щодо нарахування та сплати страхових внесків, питання стягнення заборгованості та подання звітності фактично нічим не відрізняється від діючого механізму.

Отже, у разі прийняття цього законопроекту матимемо чотири фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, які надають соціальні послуги населенню, уповноважений орган, який збирає єдиний соціальний внесок та розподіляє кошти між фондами, спеціалізовану установу, що опікується розрахунковими операціями з коштами єдиного соціального внеску.

При визначенні розміру єдиного соціального внеску для роботодавців враховуються кошти на чотири існуючі види соціального страхування, для найманих осіб - на три види страхування (крім страхування від нещасних випадків), які розподіляються між відповідними фондами. Це покажемо на рисунку 3.

Варто зауважити, що буде збережено порядок розрахунку диференційованих розмірів страхових тарифів на страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, що спричинили втрату працездатності. Частина єдиного соціального внеску на цей вид страхування залежатиме від класу

професійного ризику, до якого належить підприємство, установа, організація. Віднесення видів діяльності до класів професійного ризику виробництва залишатиметься за КМУ.

Залежно від стану виконання на підприємстві нормативних актів про охорону праці, внаслідок чого зростає або знижується ризик настання нещасних випадків і професійних захворювань, підприємство може бути зараховано до іншого, більш високого або більш низького класу професійного ризику виробництва, але знижки та надбавки до страхових тарифів пропонується скасувати.

Особливості встановлення розміру єдиного соціального внеску визначаються законом щодо розмірів єдиного соціального внеску. За діяльністю Пенсійного фонду України щодо збору єдиного соціального внеску, обліку надходжень від його сплати та контролю за сплатою єдиного соціального внеску Мінпраці та Мінфін здійснюють державний нагляд.

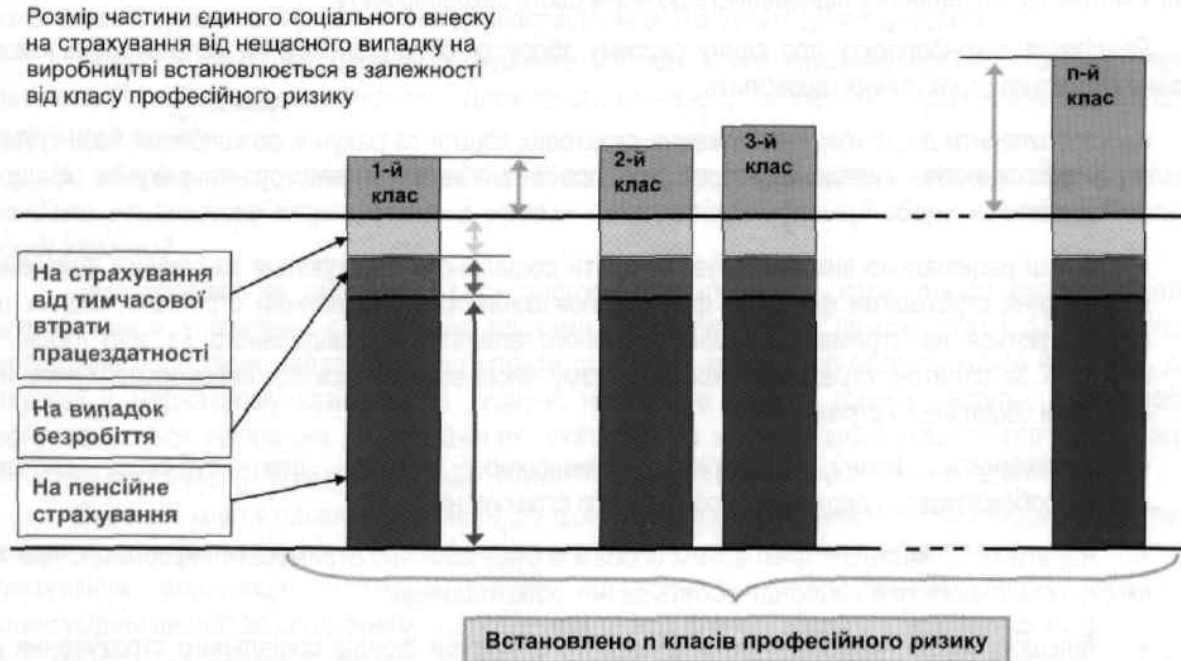

Рис. 3. Розмір єдиного соціального внеску [5, с. 125]

Нагляд за діяльністю Державного казначейства України щодо перерахування страхових коштів у визначених законом пропорціях за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, здійснює Міністерство фінансів. Законопроектом не передбачено здійснення роботодавцями страхових виплат в рахунок страхових внесків (взаємозаліки). Страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком на виробництві пропонується виплачувати виключно робочими органами відповідного Фонду.

Виплати за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності як і сьогодні здійснюватимуться підприємствами. Зміниться лише порядок їх виплати. В даний час опрацьовується механізм відшкодування роботодавцям зазначених виплат. З часом ці виплати будуть здійснюватись безпосередньо даним Фондом.

На нашу думку, реформа, щодо єдиної системи збору та обліку внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування дозволить:

- забезпечити додаткові надходження страхових коштів за рахунок розширення бази сплати страхових внесків, виведення заробітної плати з тіньового сектору за рахунок кращого контролю;
- більш раціонально використовувати кошти соціального страхування за рахунок уникнення дублювання страховими фондами функцій, пов'язаних із формуванням страхових коштів, що спрямовуються на утримання адміністративного апарату, відповідального за збір, облік та контроль за сплатою страхових внесків, в тому числі відмовитись від взаєморозрахунків між фондами соціального страхування;
- забезпечити повну прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- надати можливість застрахованим особам в будь-який час отримувати інформацію про те, які страхові внески та в які фонди робить за них роботодавець;
- більшою мірою переорієнтувати функції та структури фондів соціального страхування на роботу із відповідними населенням.

На нашу думку є сенс у консолідації функцій нарахування та сплати страхових внесків в межах одного органу та створенні самостійної розрахункової установи. Цим можна вирішити відразу декілька проблем:

- єдина система реєстрації платників та обліку платежів дозволяє уникати випадків ухилення

роботодавців від сплати страхових внесків;

- роботодавцю не потрібно розраховувати внески до чотирьох окремих фондів та звітувати про їх сплати;
- скорочення кількості перевірок суб'єктів підприємницької діяльності;
- зменшення чисельності чиновників, відповідальних за збір та облік внесків;
- ефективний контроль за збиранням та витрачанням коштів соціального страхування.

Як бачимо, ці пропозиції заслуговують на увагу. Так, в Україні проводиться експеримент по передачі виконання спільних для всіх страхових фондів функцій однією структурою – Пенсійним фондом України в Запорізькій, Луганській, Львівській областях. До таких функцій відносять збір страхових внесків, облік платників та сум, що надійшли.

Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що введення єдиного соціального внеску є одним із перспективних напрямків удосконалення системи соціального страхування в Україні, що вирішуватиметься як в інтересах платників страхових внесків, так і застрахованих осіб. Ось чому потрібно перед тим, як приступати до практичних дій, потрібно ґрунтовно проаналізувати фінансову складову цієї реформи. Не можна починати реформи, не враховуючи всебічних наслідків для функціонування системи соціального страхування.

На нашу думку, основна робота щодо реалізації ідеї впровадження єдиного соціального внеску ще попереду. Потрібно врахувати якомога більше, оскільки, як відомо, навіть при досконалому законі нова система починає повноцінно функціонувати за два-три роки (при недосконалому цей строк є набагато більшим), а система соціального захисту населення повинна діяти безперерійно.

Таким чином, потрібно в повній мірі використовувати існуючі зараз можливості щодо реформування системи соціального страхування.

1. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування // Відомості ВРУ України. - 1998. - №23. - ст.121.
2. Сорокін А. 2006 рік - подальші кроки пенсійної реформи // Вісник Пенсійного фонду України. - 2006. - № 1. - С. 16 - 19.
3. Мельник О. Реформування пенсійного забезпечення в Україні // Фінанси України. - 2006. - № 4. - С. 32 - 36.
4. Шумський В., Діхтерьова В. Формування пенсійного фонду: реальність потенційних джерел // Фінанси України. - 2006. - № 7. - С. 58 - 62.
5. www.pension.kiev.ua (Компанія ПАДКО, проект технічної допомоги Агенства США з міжнародного розвитку „Впровадження пенсійної реформи в Україні”).

TOPICAL PROBLEMS OF INTRODUCTION THE SOLE TAX IN SYSTEM OF SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

M. Orobchuk, V. Zelenko

Lviv National University named after Ivan Franko

In the following article the necessity of changes in quantity of social funds in the system of social insurance. Using the base of the analysis of the theoretical and practical material, it is outlined the necessity of and starting the single social tax.

Key words: social insurance, pension system, reform, substantial pension system, single social tax .